https://doi.org/10.53656/voc26-1-2-02

Methodology & Experience
Методика и опит

РОЛЯ НА РАЗШИРЕНАТА ПОДГОТОВКА ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА (ПРОУЧВАНЕ НА МНЕНИЕТО НА УЧИТЕЛИ В НАЧАЛНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЕН ЕТАП)

Деспина Василева,
Мая Падешка
Софийски университет „Свети Климент Охридски“

Резюме. Статията разглежда ролята на часовете за разширена подготовка по български език и литература в началното училище и представя резултати от изследване сред 120 учители. Основната цел на тези часове е да надграждат знанията и уменията на учениците, но на практика често се използват за запълване на пропуски от задължителната подготовка, особено при ученици, за които майчиният език и различен от българския. Изследването показва, че нагласите на учителите зависят от състава на класа – при повече ученици с различен от българския майчин език разширената подготовка се насочва към компенсиране на пропуски и задълбочаване на езиковата и социокултурната компетентност на български език. Отчита се и значението на родителската подкрепа, която е по-слаба в такива класове. Наблюдават се различия в оценката за ефективността на тези часове и нуждата от тяхното увеличаване. Основният извод е, че разширената подготовка трябва да бъде по-добре адаптирана към нуждите на учениците и да се планира по-гъвкаво, като се отчита разнообразието в езиковата и културната среда.

Ключови думи: начален етап; разширена подготовка; български език и литература; нагласи на преподаватели; проучване

Часовете за разширена подготовка в началното училище са изцяло съобразени с учебните програми за този училищен етап. Тяхната цел е надграждане, набавяне на допълнителна езикова, социокултурна и функционална компетентност на учениците. При планиране на тези часове преподавателите прилагат методически варианти, които да позволяват разнообразяване на методите, техниките, формите на взаимодействие, учебните ресурси. На базата на заложеното за овладяване учебно съдържание се изграждат методически единици (в рамките на 1 – 2 учебни часа седмично) преподавателят формулира конкретни цели на тези часове в зависимост от езиковите и комуникативните потребности на учениците (надграждане/допълване на езикови знания; разширяване на контекстите на употреба на езиковите знания; обогатяване и надграждане

на комуникативните умения на учениците (работа за развиване на речевите дейности говорене, писане, слушане, четене); функционална грамотност при създаване и възприемане на различен тип информация; може да приема форма на допълнителна езиково-комуникативна подкрепа за ученици със семеен език, различен от българския. Т.е. работата в часовете за разширена подготовка може да има както предимно теоретична (задълбочаване на знания от учебната програма), така и (предимно) и практико-приложна насоченост (разширяване на репертоара от речеви дейности). Важно е също така да се подчертае, че тези часове могат да се използват за реализиране на междупредметни връзки и работа в дизайна на проектно и проблемно ориентираното обучение по български език и литература с цел развиване на допълнителни трансверсални умения на учениците. Часовете за разширена подготовка могат да бъдат обвързани с постигане на ключови компетентности, които са „взаимосвързани, проявяват се комплексно и извеждат на преден план критическото мислене, творчеството, инициативността, уменията за решаване на проблеми, вземане на решения и т.н.“. Приемливо е да се обмислят технологични и методически решения по посока на разширяване на предметните знания и умения по посока на компетентностно базирани учебни ситуации (Sotirova, 2025, p. 84).

Използването на часовете за разширена подготовка по български език и литература в началния образователен етап би могло да е ефективно, ако се съобрази с потребностите на учениците в контекста на конкретния клас и да осигури качествено образование за деца, „които живеят в страната и говорят семеен език, различен от българския. Залогът е формиране на устойчиви компетентности по български език, които биха позволили на бъдещия ученик, произхождащ от малцинствена етнокултурна общност“ (Georgieva-Teneva, 2023, p. 124).

Настоящата статия представя проучване сред преподаватели в началния етап относно часовете за разширена подготовка по български език и литература.

1. Цели и задачи на изследването

Основна цел на изследването е чрез анкетно проучване да се проследи отношението на учителите в началния образователен етап към разширената подготовка по български език и литература в началния образователен етап. Допълнителни цели са:

– да се установи съществува ли разликата в отношението към разширената подготовка, обусловена от културния контекст в класната стая;

– да се проследи как учителите оценяват отношението на родителите като фактор, определящ ангажираността на учениците в часовете за разширена подготовка;

– да се установи в каква степен учителите приемат разширената подготовка като необходима и ефективна.

2. Основни хипотези

Формулирани са следните хипотези.

Часовете за разширена подготовка се приемат като възможност да се допълнят празнотите в задължителната подготовка, а не като инструмент за надграждане на знанията и уменията на учениците.

Учителите се отнасят към разширената подготовка както към задължителната, като повтарят темите, заложени по учебна програма в задължителната подготовка.

При работа с ученици, за които майчиният език е различен от българския, разширената подготовка се осъществява съгласно учебни планове, изготвени от учителите според контекста на работа в конкретния клас.

3. Методика на изследването и инструментариум

3.1. Участници

Изследването обхваща 120 участници – учители в началния образователен етап, преподаващи в разширена подготовка по български език и литература.

3.2. Стимулен материал

За целите на проучването е конструиран въпросник, състоящ се от 45 айтема – един от тях установява честота на провеждане на разширена подготовка по български език и литература, 37 представят твърдения и се оценяват по следната петстепенна скала за съгласие: (напълно несъгласен/а [-2]; по-скоро несъгласен/а [-1]; колкото съгласен/а, толкова несъгласен/а [0]; по-скоро съгласен/а [1]; напълно съгласен/а [2]), последните 7 айтема са въпроси, насочени към установяване на демографски и социални данни. Твърденията, които се оценяват по петстепенната скала, са следните: [2] Подготвям учебната програма за разширена подготовка, като използвам готова такава от помагала и книги за учителя; [3] Съставям самостоятелно учебната програма за разширена подготовка; [4] Използвам от колеги готова учебна програма за разширената подготовка; [5] Използвам готова учебна програма от учителски групи; [6] В часовете за разширена подготовка по български език и литература допълвам пропуснатото от часовете в задължителната подготовка; [7] Използвам часовете за разширена подготовка за попълване на пропуските от задължителната подготовка, защото часовете за упражнение в задължителната подготовка са недостатъчни; [8] Използвам часовете за разширена подготовка за попълване на пропуските от задължителната подготовка, защото учениците в класа имат разнородни потребности; [9] Използвам часовете за разширена подготовка за попълване на пропуските от задължителната подготовка, защото се пропускат часове от задължителната подготовка по време на празници, почивни дни или други обстоятелства; [10] Методическото планиране на часовете за разширената подготовка е трудно, защото трябва да се подготвят специални дейности за учениците

според степента им на справяне; [11] Родителите разбират разликата между задължителна подготовка и разширена подготовка по български език и литература; [12] Родителите очакват в разширената подготовка по български език и литература да се осъществява подготовка за Национално външно оценяване в 4. клас; [13] Родителите се отнасят отговорно към участието на децата в часовете за разширена подготовка по български език и литература; [14] Учениците се отнасят към часовете за разширена подготовка толкова сериозно, колкото и към часовете за задължителна подготовка по български език и литература; [15] Родителите съдействат за изпълнението от учениците на дейностите в разширената подготовка по български език и литература, предвидени за самостоятелна работа; [16] Подготвям се за часовете за разширена подготовка толкова, колкото и за часовете от задължителната подготовка по български език и литература; [17] За организирането на часовете за разширена подготовка използвам готови помагала; [18] За организирането на часовете за разширена подготовка по български език и литература използвам собствени разработени методически средства (работни листове, презентации, текстове, тестове); [19] В часовете за разширена подготовка имам време да надграждам постигнатото в задължителната подготовка по български език и литература; [20] По време на часовете за разширена подготовка експериментирам с нови методически решения, които не прилагам в часовете за задължителна подготовка; [21] В часовете за разширена подготовка по български език и литература акцентирам върху работа с текст и развиване на уменията за четене на учениците; [22] Имам достатъчно време седмично, за да подготвя методически план за урок от разширената подготовка; [23] Разширената подготовка в настоящия си вид е добър инструмент за повишаване на резултатите от обучението по български език и литература; [24] Необходимо е да се увеличат часовете за разширена подготовка по български език и литература; [25] Необходимо е да се увеличат часовете в задължителната подготовка, като се намалят часовете в разширената подготовка; [26] Необходимо е да има повече свобода за учителя при дейностите в разширената подготовка;]27] Разширената подготовка не дава достатъчни резултати и не е ефективна; [28] Разширената подготовка по български език и литература затруднява работата на учителя; [29] Разширената подготовка по български език и литература улеснява работата на учителя; [31] Бих искал/а разширената подготовка да е повече учебни часове; [32] Бих искал/а да разполагам с готови учебни програми за разширена подготовка, разделени по равнища според успеваемостта на учениците; [33] Бих искал/а часовете за разширена подготовка да надграждат знанията и уменията от часовете за задължителна подготовка; [34] Бих искал/а родителите да осъзнават разликата между задължителна подготовка и разширена подготовка по български език и литература;

[35] Бих искал/а родителите да се отнасят отговорно към участието на децата в часовете по разширена подготовка по български език и литература; [36] Бих искал/а учениците се отнасят към часовете по разширена подготовка толкова сериозно, колкото и към часовете за задължителна подготовка по български език и литература; [37] Бих искал/а родителите да съдействат за изпълнение на децата на дейностите за разширена подготовка по български език и литература; [38] Бих искал/а да разполагам с достатъчно време за организирането на часовете за разширена подготовка по български език и литература използвам чрез собствени разработени методически средства (работни листове, презентации, текстове, тестове); [39] Бих искал/а в часовете за разширена подготовка по български език и литература да акцентирам върху работа с текст и развиването на умения за четене на учениците, а не върху пропуски в огрaмотяването.

3.3. Експериментални данни

Данните са организирани в електронни таблици, чрез които е осъществена първичната им обработка, след което е направен статистически анализ: междугрупов t-тест / One-way ANOVA, като отговорите на учителите са съпоставени по три групи – (1) за по-малко от 30% от учениците в класа майчиният език е различен от българския, (2) за между 30% и 60% от учениците в класа майчиният език е различен от българския, (3) за повече от 60% от учениците в класа майчиният език е различен от българския. Изчислени са средна стойност, стандартно отклонение, стандартна грешка, стойност на критично отношение по всяка от балните скали при въпросите от анкетното проучване. Направен е и корелационен анализ за определяне на свързаността между отделните айтеми.

4. Резултати и анализ

При съпоставката между първите две групи – „за по-малко от 30% от учениците в класа майчиният език е различен от българския“ и „за между 30% и 60% от учениците в класа майчиният език е различен от българския“ се открива статистически значима разлика (за ниво $p < 0,05$) при твърденията: №17. За организирането на часовете за разширена подготовка използвам готови помагала (средната стойност на съгласието, изразено от участниците в проучването по 5-степенната бална скала, при първата група е 1,11, а средна стойност при втората група е -0,50); 23. Разширената подготовка в настоящия си вид е добър инструмент за повишаване на резултатите от обучението по български език и литература (средната стойност на съгласието при първата група е 1,22, а средната стойност при втората група е -0,50); 27. Разширената подготовка не дава достатъчни резултати и не е ефективна (средната стойност на съгласието при първата група е -1,00, а средната стойност при втората група е 0,00); 35. Бих искал/а родителите да се отнасят

отговорно към участието на децата в часовете по разширена подготовка по български език и литература (средната стойност на съгласието при първата група е 1,56, а средната стойност при втората група е 0,50); 36. Бих искал/а учениците да се отнасят към часовете по разширена подготовка толкова сериозно, колкото и към часовете за задължителна подготовка по български език и литература (средната стойност на съгласието при първата група е 1,57, а средната стойност при втората група е -0,50); 37. Бих искал/а родителите да съдействат за изпълнение на децата на дейностите за разширена подготовка по български език и литература (средната стойност на съгласието при първата група е 1,43, средната стойност при втората група е -0,50).

Резултатите по твърдението № 17 показват, че в класовете, при които майчиният език е различен от българския, в по-висока степен е възможно да се осъществява обучение, съответстващо на валидни за държавата образователни практики, което обяснява зоната на съгласие при отговорите на учителите в първата група. Като допълнение може да се посочи и фактът, че усреднените ниски резултати по функционална грамотност на българските ученици могат да се дължат не толкова на дефицит на умения за четене, колкото на недостатъчна или неправилно реализирана подготовка на учениците, несъобразена с нуждите им при овладяването на българския език. Изводът за ограничената приложимост на обучението в разширената подготовка се потвърждава и от резултатите по твърдението № 23, тъй като отново отговори в зона на съгласието се наблюдават при учителите от първата група, оценяващи разширената подготовка като приемлива в настоящия си вид. Вероятно в първата група не се наблюдават този тип проблеми с овладяването на езика в етапа на огрaмотяване както във втората група, което се потвърждава и от по-високата степен на несъгласие, показана от учителите в първата група спрямо неутралната позиция на учителите във втората група по твърдение № 27. Средната стойност при отговорите на учителите във втората група показва по-скоро липса на интерес към промяна на часовете в разширената подготовка или начина на нейното организиране и провеждане, доколкото са налице по-съществени проблеми в същността и организацията на учебния процес при ученици, за които майчиният език е различен от българския.

Съществен компонент от предложените твърдения е оценката на нагласите на родителите и на учениците към часовете за разширена подготовка. По отношение на твърдение № 35 по-високото съгласие на учителите от първата група показва, че приемат родителската ангажираност като по-изразена и ефективна. Средната стойност на отговорите на учителите от втората група показват, че те в малка степен разчитат или очакват родителска подкрепа, което се потвърждава и от ниската степен на съгласие по твърдението № 37. Учителите в първата група показват по-висока степен на съгласие с

твърдението № 36, което показва и нагласа за активно взаимодействие с учениците, което по-слабо се наблюдава при отговорите на учителите от втората група.

При съпоставката между групите „за по-малко от 30% от учениците в класа майчиният език е различен от българския“ и „за повече от 60% от учениците в класа майчиният език е различен от българския“ се открива статистически значима разлика (за ниво $p< 0,05$) при твърденията: № 4. Използвам от колеги готова учебна програма за разширената подготовка (средната стойност на съгласието при първата група е -0,33, а средна стойност при втората група е -0,50); № 5. Използвам готова учебна програма от учителски групи (средната стойност на съгласието при първата група е -0,84, а средна стойност при втората група е -0,50); № 6. В часовете за разширена подготовка по български език и литература допълвам пропуснатото от часовете в задължителната подготовка (средната стойност на съгласието при първата група е 0,01,а средна стойност при втората група е -1,00); № 7. Използвам часовете за разширена подготовка за попълване на пропуските от задължителната подготовка, защото часовете за упражнение в задължителната подготовка са недостатъчни (средната стойност на съгласието при първата група е 0,11,а средна стойност при втората група е 0,00); № 8. Използвам часовете за разширена подготовка за попълване на пропуските от задължителната подготовка, защото учениците в класа имат разнородни потребности (средната стойност на съгласието при първата група е -0,09, а средна стойност при втората група е -0,50); № 9. Използвам часовете за разширена подготовка за попълване на пропуските от задължителната подготовка, защото се пропускат часове от задължителната подготовка по време на празници, почивни дни или други обстоятелства (средната стойност на съгласието при първата група е -0,51, а средна стойност при втората група е -1,00); № 10. Методическото планиране на часовете за разширената подготовка е трудно, защото трябва да се подготвят специални дейности за учениците според степента им на справяне (средната стойност на съгласието при първата група е 0,07, а средна стойност при втората група е 0,00); № 11. Родителите разбират разликата между задължителна подготовка и разширена подготовка по български език и литература (средната стойност на съгласието при първата група е -0,11, а средна стойност при втората група е 0,00); № 13. Родителите се отнасят отговорно към участието на децата в часовете за разширена подготовка по български език и литература (средната стойност на съгласието при първата група е 0,89, а средна стойност при втората група е 1,50); № 14. Учениците се отнасят към часовете за разширена подготовка толкова сериозно, колкото и към часовете за задължителна подготовка по български език и литература (средната стойност на съгласието при първата група е 1,55, а средна стойност при втората група е 1,50); № 15. Родителите

съдействат за изпълнението от учениците на дейностите в разширената подготовка по български език и литература, предвидени за самостоятелна работа (средната стойност на съгласието при първата група е 0,69, а средна стойност при втората група е 1,50); № 16. Подготвям се за часовете за разширена подготовка толкова, колкото и за часовете от задължителната подготовка по български език и литература (средната стойност на съгласието при първата група е 1,83, а средна стойност при втората група е 2,00); № 19. В часовете за разширена подготовка имам време да надграждам постигнатото в задължителната подготовка по български език и литература (средната стойност на съгласието при първата група е 1,28, а средна стойност при втората група е 2,00); № 24. Необходимо е да се увеличат часовете за разширена подготовка по български език и литература (средната стойност на съгласието при първата група е 0,45, а средна стойност при втората група е 1,00); № 27. Разширената подготовка не дава достатъчни резултати и не е ефективна (средната стойност на съгласието при първата група е -1,10, а средна стойност при втората група е 0,00); № 28. Разширената подготовка по български език и литература затруднява работата на учителя (средната стойност на съгласието при първата група е -1,33, а средна стойност при втората група е -1,00); № 31. Бих искал/а разширената подготовка да е повече учебни часове (средната стойност на съгласието при първата група е 0,11, а средна стойност при втората група е 1,50); № 33. Бих искал/а часовете за разширена подготовка да надграждат знанията и уменията от часовете за задължителна подготовка (средната стойност на съгласието при първата група е 1,34, а средна стойност при втората група е 2,00); № 35. Бих искал/а родителите да се отнасят отговорно към участието на децата в часовете по разширена подготовка по български език и литература (средната стойност на съгласието при първата група е 1,56, а средна стойност при втората група е 0,50); № 36. Бих искал/а учениците се отнасят към часовете по разширена подготовка толкова сериозно, колкото и към часовете за задължителна подготовка по български език и литература (средната стойност на съгласието при първата група е 1,59, а средна стойност при втората група е -0,50); № 38. Бих искал/а да разполагам с достатъчно време за организирането на часовете за разширена подготовка по български език и литература използвам чрез собствени разработени методически средства /работни листове, презентации, текстове, тестове/ (средната стойност на съгласието при първата група е 1,15, а средна стойност при втората група е 1,00).

Силно изразената зона на съгласие по твърдение № 6 във втората група показва, че недоброто или недостатъчното владеене на български език налага допълване на пропуските от задължителната подготовка в разширената подготовка. Отговорите показват, че тази практика често и регулярно се прилага от учителите във втората група. Предполага се, че е необходимо преосмисляне

на формите и организацията на процеса, планирането и регулирането на разширената подготовка, като се направи детайлно проучване и специфично разпределение на броя часове и съдържанието съгласно контекста на изучаване и профила на учениците. Допълва се и от резултатите по твърдение № 7, като се откроява широко разминаване между двете групи спрямо часовете за упражнение, които в първата група се определят по-скоро като достатъчни, докато резултатите във втората група показват категорична необходимост от увеличаване на уроците за упражнение, в която по-силно влияние оказва пропускането на часовете в резултат от празници и почивни дни, защото компенсирането на пропуснатото се оказва по-трудно. Такава тенденция не се забелязва при класове, в които по-голямата част от учениците българският език е майчин, където не се регистрира, че разнородността на интересите на учениците оказва съществено влияние върху обучението им. Вероятно липсата на нагласа и административна възможност (поради ограниченията на учебната програма) за прилагане на личностно центриран подход на занятията става причина за интересите на учениците и културните им особености да не могат да бъдат обхванати в системата. Различното споделено общо знание при културното разнообразие води и до неприложимост на стандартизирана учебна програма, съобразена с традициите на изучаване на български език като майчин. В България обаче се обучават и деца с различен от българския майчин език и за тях покриването на образователните стандарти, общи за страната, се оказва изпитание, подлагащо на трудности и учителите. Подготовката на учителите за часовете в разширена подготовка не се интерпретира като съществена трудност, видимо от средните стойности и в двете групи по твърдение № 10 и № 28. Разминаване между оценките на учителите от двете групи се наблюдава в мнението им за необходимостта за увеличаване на часовете от задължителната подготовка (твърдение № 31). В първата група се наблюдава съгласие, а във втората – несъгласие. Вероятно в първата група увеличаването на часовете се осмисля като възможност за надграждане на умения за разширяване на комуникативните умения, докато във втората група работата в часовете се основава на равнище огрaмотяване.

При съпоставката между групите „за между 30% и 60% от учениците майчиният език е различен от българския“ и „за повече от 60% от учениците майчиният език е различен от българския“ се открива статистически значима разлика (за ниво $p< 0, 05$) при твърденията: № 6. В часовете за разширена подготовка по български език и литература допълвам пропуснатото от часовете в задължителната подготовка (средната стойност на съгласието при първата група е -0,01, а средната стойност при втората група е -1,00); № 15. Родителите съдействат за изпълнението от учениците на дейностите в разширената подготовка по български език и литература, предвидени за самостоятелна работа (средната стойност на съгласието при първата група е 0,69, а средна стойност

при втората група е 1,50); № 23. Разширената подготовка в настоящия си вид е добър инструмент за повишаване на резултатите от обучението по български език и литература (средната стойност на съгласието при първата група е 1,22, а средна стойност при втората група е -0,50); № 31. Бих искал/а разширената подготовка да е повече учебни часове (средната стойност на съгласието при първата група е 0,11, а средна стойност при втората група е 1,50); № 36. Бих искал/а учениците се отнасят към часовете по разширена подготовка толкова сериозно, колкото и към часовете за задължителна подготовка по български език и литература (средната стойност на съгласието при първата група е 1,59, а средна стойност при втората група е -0,50); № 37. Бих искал/а родителите да съдействат за изпълнение на децата на дейностите за разширена подготовка по български език и литература (средната стойност на съгласието при първата група е 1,43, а средна стойност при втората група е -0,50).

При съпоставката между двете групи се потвърждава изводът, че при нарастване на броя на учениците, за които майчиният език е различен от българския, нараства и съгласието, че разширената подготовка се използва за компенсиране на пропуските в задължителната подготовка (твърдение № 6). При втората група разширената подготовка се мисли като начин за повишаване равнищата на знанията и уменията, но в първата група се наблюдава несъгласие, т.е. съществува разлика в използването и организирането на разширената подготовка, която според контекста на учениците се мисли като необходимост или като не влошаваща, но и не допринасяща за резултатите (твърдение № 23). Запазва се нагласата броят на часовете за разширена подготовка да е съществен за учители, в чиито класове броят на учениците, за които майчиният език е различен от българския, е по-висок.

5. Изводи и обобщения

Въз основа на представените данни и техния анализ могат да бъдат направени следните изводи.

1. Необходимо е да се прецизира ролята на разширената подготовка по българския език и литература и да се съобрази с потребностите на учениците в съответното училище или паралелка съгласно постиженията им в задължителната подготовка. Към момента такава възможност е дадена, доколкото учителите сами определят учебните планове, по които да провеждат разширената подготовка, но не се наблюдават данни за нейното ефективно прилагане.

2. Задълбоченото осмисляне на промените в учебните програми следва да отчете разнородността на учениците в България и да се предвидят механизми (допълнителни учебни часове за упражнение, свобода при подбора на темите и др.), които да дадат възможност на учителите за методическо планиране съобразно спецификите на класа.

Благодарности и финансиране

Тази публикация е финансирана по Национална научна програма „Развитие на научните изследвания и иновациите в областта на българското предучилищно и училищно образование“. Авторите носят цялата отговорност за съдържанието на настоящия документ и при никакви обстоятелства той не може да се приеме като официална позиция на Института по образование.

ЛИТЕРАТУРА

Георгиева-Тенева, О. (2023). Ценно помагало по български език за деца с друг семеен език. *Педагогика*, *95*(3), 124 – 126.

Сотирова, М. (2025). Методически стратегии за компетентностна ориентация на обучението по български език в началния етап на основната образователна степен. Във: *100 години специалност Педагогика в Софийски университет „Св. Климент Охридски*“ (83 – 89). Университетско издателство „Свети Климент Охридски“.

Acknowledgments & Funding

This publication has been funded by the National Scientific Programme “Development of Research and Innovation in the Field of Bulgarian Pre-school and School Education.” The author bears full responsibility for the content of this document, which under no circumstances can be considered an official position of the Institute of Education.

REFERENCES

Georgieva-Teneva, O. (2023). Tsenno pomagalo po balgarski ezik za detsa s drug semeen ezik. *Pedagogika-Pedagogy 95*(3), 124 – 126.

Sotirova, M. (2025). Metodicheski strategii za kompetentnostna orientatsia na obuchenieto po balgarski ezik v nachalnia etap na osnovnata obrazovatelna stepen. In: *100 godini spetsialnost Pedagogika v Sofiyski universitet „Sv. Kliment Ohridski“* (83 – 89). Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“

THE ROLE OF ADVANCED BULGARIAN LANGUAGE AND LITERATURE COURSES (A SURVEY OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS' OPINIONS)

Abstract. This article examines the role of extended Bulgarian language and literature classes in elementary school and presents the results of a survey of 120 teachers. The primary goal of these classes is to build upon students' knowledge and skills, but in practice they are often used to fill gaps in the compulsory curriculum, especially for students whose native language is not Bulgarian. The study shows that teachers' attitudes depend on the class composition—when there are more students whose native language is not Bulgarian, the extended instruction focuses on compensating for gaps and deepening linguistic and sociocultural competence in Bulgarian. The importance of parental support, which is weaker in such classes, is also noted. Differences are observed in the assessment of the effectiveness of these classes and the need to increase them. The main conclusion is that the extended preparation should be better adapted to students' needs and planned more flexibly, considering the diversity of the linguistic and cultural environment.

Keywords: primary school; extended learning; Bulgarian language and literature; teachers' attitudes; survey

✉ **Prof. Dr. Despina Vasileva**
ORCID iD: 0000-0003-4534-0634
WoS Researcher ID: ADI-1841-2022
Sofia University
15, Tsar Osvoboditel Blvd.
1504 Sofia, Bulgaria
E-mail: dmvasileva@uni-sofia.bg

✉ **Dr. Maya Padeshka**
ORCID iD: 0000-0002-0220-7641
WoS Research ID: AAY-4136-2021
Sofia University
15, Tsar Osvoboditel Blvd.
1504 Sofia, Bulgaria
E-mail: mpadezhka@uni-sofia.bg